

název kursu („předmětu“): **ÚVOD DO SOCIÁLNÍ POLITIKY A SOCIÁLNÍ PRÁCE SPP 101**

vyučující: **doc. PhDr. Libor Musil CSc.**

obor: **sociální politika a sociální práce**

typ studia: **presenční**

stupeň studia: **bakalářský, magisterský rozdílový**

ukončení kursu („předmětu“): **zápočet**

počet kreditů: **EK 2**

požadavky zápočtu: **dotazy k literatuře, esej (5 stran)**

cíl a obsah kursu („předmětu“): **Cílem kursu („předmětu“) je seznámit studenty: 1. s pojetím oboru „SPSP“, které usiluje o propojení práci s klienty a tvorbu politiky sociálních služeb, 2. s profilem absolventa oboru SPSP a východisky koncepce studia sociální politiky a sociální práce.**

metoda studia: **Tyto cíle lze dosáhnout: 1. samostudiem předepsaných textů, 2. využitím konzultací a zpracování eseje jako nástrojů vyjasňování pojmů oboru, 3. samostatným promyšlením vybraného případu z hlediska pojmů „životní situace“ a „kognitivní podmíněnost vnímání situace klienta“, 4. využitím specializované literatury k problematice vybraného případu při zpracování eseje.**

program kursu („předmětu“):

1. TÝDEN – ÚVODNÍ SETKÁNÍ, OBSAH KURSU („PŘEDMĚTU“)

Předpokladem udělení zápočtu je písemné vypracování eseje. Při jeho vypracování budou studenti postupovat v následujících, v programu kursu („předmětu“) rozepsaných krocích:

- četba předepsané literatury,
- vypracování dotazů k literatuře,
- konzultace k literatuře,
- formulace tématu eseje,
- konzultace k návrhu tématu eseje,
- vypracování první verze eseje,
- konzultace k první verzi eseje,
- vypracování končené verze eseje.

zadání: do 4. týdne prostudovat níže uvedenou, předepsanou literaturu a odevzdat 1 až 3 dotazy k ní:

Předepsaná literatura k otázce: „Co je sociální práce a co je sociální politika?“:

BARTLETT, H.M.: *The Common Base of Social Work Practice*. NASW, Washington 1970, s. 86–104, 115–117, 146–154.

BRIAR, S.: The Current Crisis in Social Casework. In: Gilbert, N., Spetch, H., *The Emergence of Social Welfare and Social Work*, F.E. Peacock Publishers, Itasca 1976, pp. 407–411.

NAVRÁTIL, P., MUSIL, L.: *Sociální práce s příslušníky menšinových skupin*. In: *Sociální studia*, 5/2000, 138–145.

NEČASOVÁ, M.: *Životní situace obětí domácího násilí*. (Bakalářská práce.) FSS MU, Brno 2001.

HILL, M.: *Understanding Social Policy*. Basil Blackwell, Oxford 1988, pp. 3 (od „T.H. Marshall ...“) – 5 (po „... economic policy.“)

CHYTL, O.: O charakteru sociální práce, USA a profesionalitě. *Sociální práce*, 1/98, s. 2-4.

NOVOTNÁ, V.: Co Vás k tomu vedlo? *Sociální práce*, 0/98, s. 2-4.

POTUČEK, M.: *Sociální politika*. SLON, Praha 1995, s. 30-33.

Předepsaná literatura k dílčím oblastem sociální práce a sociální politiky:

- ABEL, E.K.:** Benevolence and Social Control: Advice from the Children's Bureau in the Early Twentieth Century. *Social Service Review*, 1994, Vol. 68, No. 1, pp. 5–14.
- DAVIES, A.D.:** *Settlement Workers in Politics, 1890–1914*. In: Mahaffey, M., Hanks, J.W.: Practical Politics. Social Work and Political Responsibility. NASW, Silver Spring, Maryland 1982, pp. 32–44.
- FRANCOVÁ, P.:** O projektu občanských poradén. *Sociální práce*, 0/98, s. 21-24.
- HILL, M.:** *Understanding Social Policy*. Basil Blackwell, Oxford 1983, pp. 148–158.
- KABÁTOVÁ, I.:** Probace. *Sociální práce*, 1/98, s. 26-30.
- KUBĚNOVÁ, K.:** Kurátoři si mnohdy připadají jako v pohádce. *Sociální práce*, 3/98, s. 27-29.
- MORRISSEY, M.H.:** The Downtown Welfare Advocate Center: A Case Study of a Welfare Rights Organization. *Social Service Review*, 1990, Vol. 64, No. 2, pp. 193–201.
- OUŘEDNÍČKOVÁ, L., VESELÝ, M.:** Úvod do alternativních trestů v trestním soudnictví. *Sociální práce*, 3/98, s. 30-37.
- PILÁŘ, J.:** Referát o terciální prevenci kriminality. *Sociální práce*, 4/98, s. 62-66.
- POTŮČEK, M.:** *Sociální politika*. SLON, Praha 1995, s. 55-57, 59-61.
- PŘIDALOVÁ, M.:** Umírání a smrt. *Sociální práce*, 1/98, s. 14-19.
- ŘEZNÍČEK, I.:** *Metody sociální práce*. SLON, Praha 1994, s. 11-12, 25-28, 57-58.
- STUHL, V.:** Zdání klame. *Sociální práce*, 3/98, s. 22-26.
- ŠTROBL, J.:** Sociální asistent a jeho přínos k sociální prevenci. *Sociální politika*, 6/95, s. 10-11.

Předepsaná literatura ke vzdělávání v sociální práci

- Minimální standardy vzdělávání v sociální práci.* (Dokument Asociace vzdělavatelů v sociální práci.)
- CHYTIL, O., MUSIL, L.:** Ještě jednou k problematice minimálních standardů vzdělávání v sociální práci. *Sociální politika*, 3/98, s. 9-10.
- Profil absolventa oboru sociální politika a sociální práce.* (Dokument Katedry SPSP FSS MU.)

2. TÝDEN - PŘEDNÁŠKA: SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE V PROCESU INTERVENCE DO ŽIVOTNÍCH SITUACÍ („pomáhající profese“, „životní situace“, podobnosti a rozdíly sociální politiky a sociální práce)

3. TÝDEN - PŘEDNÁŠKA: SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE V PROCESU INTERVENCE DO ŽIVOTNÍCH SITUACÍ (interakce sociální politiky a sociální práce, „kognitivní podmíněnost vnímání situace klienta“)

4. TÝDEN - ZADÁNÍ ESEJE: „SROVNÁNÍ ČINNOSTI SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA A TVŮRCE PROGRAMŮ SOCIÁLNÍ POLITIKY Z HLEDISKA STUDOVANÉHO OBORU“

kontrola: odevzdat dotazy k literatuře

zadání 1: Vypracujte návrh kategorie klientů, specializované role sociálního pracovníka a specializované role tvůrce programů sociální politiky, jejichž reflexe bude předmětem eseje (viz obsah eseje bod 1) a odevzdejte jej 5. týden (max. 1 strana A4).

zadání 2: Vypracujte první verzi eseje a odevzdejte ji v 11. týdnu.

zásady vypracování eseje:

1. téma eseje zní: „Vnímání životní situace vybraného klienta sociálním pracovníkem a tvůrcem programů sociální politiky.“

2. cíle eseje jsou:

- Pochopit komplexněji pojem „životní situace“ a „kognitivní podmíněnost vnímání situace klienta“.
- Aplikovat pojmy „životní situace“ a „kognitivní podmíněnost vnímání situace klienta“ na vybraný případ a hledat odpověď na otázku: „Kterak je možné využít uvedené pojmy při poznávání situace konkrétního klienta, při reflexi přístupu různých aktérů procesu intervence a při sebereflexi vlastní interpretace potíží klienta?“
- Promyslet zvolený případ z hlediska pojmu životní situace, porozumět podobnostem a odlišnostem ve způsobu vnímání případu sociálním pracovníkem a tvůrcem programu sociální politiky.
- Naučit se odlišovat:

- a) „**kognitivní východiska**“, to je **hlediska** interpretace životní situace klienta/ů a **otázky** o této situaci z nich plynoucí,
- b) **definici** životní situace konkrétního/ch klienta/ů, to je odpovědi na otázku „a“,
- c) **cíle** intervence, to je očekávané změny životní situace klienta/ů, které plynou z odpovědi „b“,
- d) **postupy** zvolené pro dosažení těchto cílů.

Klíčová je schopnost sociálního pracovníka uvědomit si hlediska a otázky „a“. Ta jsou totiž většinou uplatňována bezděky, se samozřejmostí, jejímž důsledkem je, že pracovník ví, jak postupuje, ale neví proč to dělá – neví, jaká kognitivní východiska ho k tomu vedla. Schopnost rozpoznat vlastní kognitivní východiska intervence dělá z laika odborníka, umožňuje tato východiska měnit a volit různé přístupy k intervenci podle toho, co vyžaduje situace klienta/ů.

3. postup práce:

3.1 Vyberte jednu specializovanou roli sociálního pracovníka a jednu specializovanou roli tvůrce programů sociální politiky, které znáte z vlastní zkušenosti, z vyprávění věrohodného svědka nebo z literatury. Obě role volte tak, aby intervence sociálního pracovníka i tvůrce programů sociální politiky byla zaměřena na stejnou kategorii klientů. Příklady takových dvojic mohou být:

- sociální pracovník v domově důchodců a tvůrce zákona o sociálních službách,
- sociální pracovník pečovatelské služby a tvůrce obecní koncepce služeb pro seniory,
- streetworker a tvůrce zákona o sociálně právní ochraně,
- terénní pracovník v problémové romské komunitě a tvůrce programu romského bydlení městské části Brna,
- sociální pracovník na oddělení péče o dítě a tvůrce zákona o rodině,
- sociální pracovník na oddělení péče o dítě a tvůrce regionálního systému vyhledávání dětí ohrožených syndromem CAN,
- probační pracovník a tvůrce novely navrhuující zavedení alternativních trestů do trestního zákoníku,
- pracovník centra protidrogové prevence a tvůrce novely navrhuující trestní postih držení určitého množství nelegální drogy,
- pracovník centra protidrogové prevence a tvůrce místního programu prevence HIV/AIDS,
- atd.

3.2 Sami za sebe popište a co nejkomplexněji promyslete životní situaci, kterou se ze svého hlediska zabývají (mohou zabývat) oba specializovaní pracovníci (viz 1). Součástí tohoto popisu musí být:

- (3.2.a) popis situace jako komplexu dílčích potíží a problémů, které klientovi brání zvládat jeho situaci,
- (3.2.b) popisu situace klienta(ů) z hlediska konceptu „životní situace“, kterou uvádí Bartlett (1970); prvky životní situace klienta(ů) vymezte tak, aby Vám to umožnilo postihnout všechny důležité „nerovnováhy“, se kterými se klient(i) potýká(ají),

(3.2.c) popis klíčových nerovnováh (překážek), jejichž nezvládnutí podvazuje možnost klienta(ů) zvládnout ostatní potíže a celou situaci a od nichž je třeba při intervenci začít.

3.3 Nad rozdíly a podobnostmi mezi přístupem sociální práce a sociální politiky se zamyslete při pojednání o otázce: „Jaké otázky si o situaci (ne o cílech postupu intervence¹) klienta klade sociální pracovník a tvůrce programů sociální politiky?“:

(3.3.d) popište z jakých hledisek bude situaci vymezenou v bodech „a“ až „c“ u nás (v ČR) podle Vaší zkušenosti, Vašich poznatků nebo podle Vašeho názoru vnímat, posuzovat nebo hodnotit Vámi vybraný sociální pracovník, čili: „Jaké otázky si bude o situaci klienta klást vybraný sociální pracovník?“,

(3.3.e) popište z jakých hledisek bude situaci vymezenou v bodech „a“ až „c“ u nás (v ČR) podle Vaší zkušenosti, Vašich poznatků nebo podle Vašeho názoru vnímat, posuzovat nebo hodnotit Vámi vybraný tvůrce programu sociální politiky, čili: „Jaké otázky si bude o situaci klienta klást vybraný tvůrce programu sociální politiky?“,

(3.3.f) srovnajte hlediska/otázky sociálního pracovníka („d“) a hlediska/otázky tvůrce programu sociální politiky („e“) a vysvětlete v čem spočívají rozdíly a podobnosti mezi těmito otázkami; odpovídejte na otázku: „Kterých dimenzí životní situace klienta si všímají sociální pracovník a tvůrce programu současně, kterých jeden na rozdíl od druhého a proč?“ Neuvádějte, že sociální pracovník vidí situaci klienta bezprostředně a konkrétně, kdežto tvůrce programu zprostředkovaně a obecně. Porovnejte otázky obou a uveďte, které aspekty situace klienta jsou předmětem pozornosti jednoho a druhého, a pokuste se zdůvodnit, proč tomu tak ve Vámi vybraném případě je.

(3.3.g) uveďte stručně, čeho by si na situaci klienta(ů) měli podle Vašeho názoru oba experti všimnout.

V bodě „d“ a „e“ zejména zdůvodněte zda a proč se pracovníci dané specializace zabývají jen některými dimenzemi nebo dokonce jednou z dimenzí komplexnější situace, ve které se klient/i nachází. Všimněte si, zda se pracovníci při realizaci těchto úkolů zaměřují především na osobnost klienta(ů) nebo na podmínky, ve kterých žije/í.

4. Text esej bude v návaznosti na uvedený postup zpracování rozdělen do sedmi kapitol:

- Váš vlastní popis životní situace klienta/ů jako komplexu dílčích překážek sociálního fungování (viz 3.2.a),
- Váš vlastní popis životní situace klienta/ů z hlediska konceptu „životní situace“, kterou uvádí Bartlett (viz 1970) (viz 3.2.b),
- Váš vlastní popis klíčové/ých nerovnováhy/h, jejichž nezvládnutí podvazuje možnost zvládnout ostatní potíže a celou situaci a od nichž je třeba při intervenci začít (viz 3.2.c),
- otázky, které si bude pravděpodobně o životní situaci klienta/ů (ne o cílech a postupu intervence) klást Vámi vybraný sociální pracovník (viz 3.3.d),
- otázky, které si bude pravděpodobně o životní situaci klienta/ů (ne o cílech a postupu intervence) klást Vámi vybraný tvůrce programu sociální politiky (viz 3.3.e),
- srovnání otázek sociálního pracovníka a otázek tvůrce programu sociální politiky o životní situaci klienta/ů (ne o cílech a postupu intervence) (viz 3.3.f),
- Váš názor na to, čeho by si na životní situaci klienta měli podle Vašeho názoru oba experti všimnout (viz 3.3.g).

5. To vše se musí vejít nejvýše na 5 stran textu.

¹ Případně jasně odlište otázky, které se týkají životní situace klienta, a otázky, které se týkají cílů a postupu intervence.

5. TÝDEN – PŘEDNÁŠKA: DÍLČÍ OBLASTI SOCIÁLNÍ POLITIKY A SOCIÁLNÍ PRÁCE

kontrola: odevzdat návrh tématu eseje

6. TÝDEN – PŘEDNÁŠKA: KOMUNITNÍ PRÁCE A POLITIKA OSOBNÍCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB (průniky sociální politiky a sociální práce)

7. TÝDEN – KONZULTACE K NÁVRHŮM TÉMAT ESEJŮ

8. TÝDEN – PŘEDNÁŠKA: POZNÁVÁNÍ V SOCIÁLNÍ POLITICE A SOCIÁLNÍ PRÁCI

9. TÝDEN – PŘEDNÁŠKA: „TEORIE INDIVIDUALIZACE“ A ÚLOHA SOCIÁLNÍ PRÁCE V PROCESU ADMINISTRACE PROGRAMŮ SOCIÁLNÍ POLITIKY

literatura:

GIDDENS, A.: *Důsledky modernity*. SLON, Praha 1998, s. 26–33, 39–45, 111–112.

MUSIL, L.: O významu mikrosvěta pro fungování sociálního státu. *Sociológia*, roč. 32, 2000, č. 1, s. 98–102.

MUSIL, L.: *Sociální dávky jako součást komplexní intervence do situace klienta*. In: Mareš, P. a kol., *Dávky sociálního státu: nastavení systému – jeho ekonomická i sociální efektivita a sociální konsekvence pro klienty sociálního státu i společnost*, FSS MU a Nakladatelství Georgetown, Brno 2001, s. 128–137.

SIMMEL, G.: *Dobrodružství*. In: Simmel, G., *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*, SLON, Praha 1997, s. 44 – 60.

10. TÝDEN – PŘEDNÁŠKA/DISKUSE: DILEMATA PODPŮRNÝCH PROFESÍ

11. TÝDEN - PŘEDNÁŠKA: CÍLE STUDIA SOCIÁLNÍ POLITIKY A SOCIÁLNÍ PRÁCE V ČR A PROGRAM STUDIA OBORU NA FSS MU V BRNĚ

kontrola: odevzdejte první verzi eseje

12. TÝDEN - KONZULTACE K PRVNÍ VERZI ESEJŮ

zadání: vypracujte konečnou verzi eseje a odevzdejte ji ve 13. týdnu

13. TÝDEN – PŘEDNÁŠKA: CÍLE STUDIA SOCIÁLNÍ POLITIKY A SOCIÁLNÍ PRÁCE V ČR A PROGRAM STUDIA OBORU NA FSS MU V BRNĚ

kontrola: odevzdejte konečnou verzi eseje

OPRAVNÝ TERMÍN: Autoři neakceptovaných esejů mají ve zkuškovém období druhou možnost esej přepracovat. Termín k tomuto účelu určené individuální konzultace bude dohodnut na poslední přednášce. Termín odevzdání přepracovaného eseje je 30. ledna.